

היום נלמד בעזרת ה':

ברכות דף לו

למדנו לעיל שרב ושמואל אומרים ש"כל שיש ב מחמשת מיני דגן מברכין עליו בורא מיני מזונות", ועוד אמרו רב ושמואל ש"כל שהוא מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות".

רב ושמואל הוצרכו לומר את שני הדינים הללו, לחדש לנו שרק על חמשת המינים מברכים מזונות ולא על אורז ודוחן (= "כל שהוא מחמשת המינים"). וכן שגם דבר המעורב עם חמשת מיני דגן ברכתו מזונות (= "כל שיש ב מחמשת המינים").

הגמרא מקשה על דין זה מברייטא שאומרת שעל פת אורז ופת דוחן מברכים כ"מעשה קדרה" (= תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן), שבתחילה מברך מזונות ולבסוף ברכת "מעין שלוש" (= על המחיה).

וכן נאמר בברייטא שתבשיל העשוי מחילקא (= חיטה שנחלקה לשתים), טרגיס (= חיטה שנחלקה לשלוש), דריז (= לארבע), ערסן (= לחמש), ואורז, כל אלה נחשבים כ"מעשה קדרה" שברכתם מזונות, וא"כ קשה לרב ושמואל שאמרו שלא מברכים מזונות על אורז?

הגמרא מוכיחה שגם לדעת רבנן מברכים על אורז מזונות: מברייטא שעוסקת בדין לחם שבישלו אותו במים, שבזה יש חילוק בין לחם העשוי מחמשת מיני דגן ללחם העשוי מאורז: שלחם העשוי מאורז תמיד ברכתו מזונות (הגמרא לקמן תבאר שלאחריו בורא נפשות), אבל לחם העשוי מחמשת מיני דגן הדבר תלוי: "אם הפרוסות קיימות" (= שלא השתנתה צורתו) מברך כרגיל המוציא וברהמ"ז, ואם "אין הפרוסות קיימות" (= שהשתנתה צורתו) מברך מזונות ומעין שלוש. ואכן הגמרא נשאתר בתיובתא על רב ושמואל.

הכוסס חיטה: לדעת רבי יהודה (במשנה לעיל) שמברכים על ירקות "בורא מיני דשאים", הכוסס את החיטה יברך "בורא מיני זרעים", כיון שלדעתו צריך לברך ברכה מיוחדת על כל מין ומין.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

ברכה לאחר אכילה משבעת המינים: לרבן גמליאל מברך שלוש ברכות (= ברכת המזון), ולחכמים ברכת "מעין שלוש". רבי יהודה אומר כל שהוא משבעת המינים חוץ מחיטה ושעורה, או שהוא מחיטה ושעורה אבל לא עשאו פת, לרבן גמליאל מברך ברכת המזון ולרבנן מעין שלוש. וכל שהוא לא משבעת המינים ולא מחיטה ושעורה כגון פת אורז ודוחן, לרבן גמליאל מברך מעין שלוש ולרבנן "ולא כלום" (= מברך בורא נפשות).

רבא פוסק כרב ושמואל ש"כל שיש בו מחמשת מיני דגן מברכין עליו בורא מיני מזונות", ולכן בין "ריהטא דחקלאי" = (חביץ קדרה של הכפריים שיש בו הרבה קמח) ובין חביץ של בני העיר (שאינו בו הרבה קמח) ברכתם מזונות.

חביצא: רב יוסף סובר שחביצא (= תבשיל העשוי מפירורי לחם) אם יש בו פירורים בגודל של כזית מברכים עליו בתחילה 'המוציא' ולבסוף ברכת המזון.

רב יוסף מוכיח את הנ"ל מדיון מְנַחֵת: למדנו בבבלייתא שישראל שנתן לכהן להקריב עבורו את מְנַחֵתוֹ בבית המקדש, מברך 'שהחיינו', והכהן שבא לאכלן מברך 'המוציא'. ושנינו במשנה שכל המנחות הקריבות כשהן אפיוות, צריך לפתות אותם לפתיתים בגודל כזית. מוכח מכאן שעל פירור כזית מברך 'המוציא'.

הגמרא דוחה ראייה זו, שהרי לדעת רבי ישמעאל צריך לפרוך ולפורר את המנחה עד שתחזור להיות כקמח (= פירורים פחות מגודל כזית), ולמרות זאת מברך על זה 'המוציא'.

למסקנת הגמרא: על חביצא אפילו כשאינו בה פירורים בגודל כזית מברכים המוציא, אבל רק בתנאי שנשאר על הפירורים מראה לחם.

כותח: לחם שאפו אותו כדי לעשות ממנו כותח (= כותח הוא מאכל העשוי מפת מעופשת וחלב), פטור מהפרשת חלה, כיון שלא נעשה לאוכלו בפני עצמו אלא כטפל לכותח.

מושגים בדף

חמשת מיני דגן: חיטה / שעורה / כוסמין / שיבולת-שועל / שיפון. **כותבות:** תמרים.